

Reorganizarea sistemului de îngrijire a
copiilor:
incluziunea școlară

Ana Palii

9 aprilie 2014

Conținut

- Context
- Abordări
- Pregătirea procesului
- Etapele de implementare
- Lecții învățate
- Recomandări

Context: cadru legal

- Strategia Națională „Educație pentru Toți” (2003);
- Strategia Națională și Planul de Acțiuni privind reformarea sistemului rezidențial de îngrijire a copilului pentru (2007-2012);
- Ratificarea Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități (iulie 2010);
- Strategia privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități (2010-2013);
- Programul de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova (2011-2020): cadrul conceptual al EI care stabilește asigurarea condițiilor de incluziune a copiilor dezinstituționalizați, precum și școlarizarea și incluziunea copiilor cu CES în instituțiile de învățământ general.

Context - lansarea IȘ

- Încă în 2010 la nivel național nu exista o viziune clară privind IȘ.
- Sistemul de învățământ nu era pregătit pentru IȘ a copiilor din instituții rezidențiale și copiilor cu dizabilități.
- Baza normativ - legislativă existentă nu acoperea tot procesul IȘ.
- Nu existau structuri și resurse la nivel național, raional și comunitar care să susțină acest proces din punct de vedere metodologic.
- Conlucrarea intersectorială pe acest segment rămânea a fi o problemă.
- Autoritățile publice locale au fost puse în situația să lanseze procesul fără o susținere clară sau o ghidare metodologică.

Context: atitudini

- **Stigmatizarea copiilor** din instituțiile rezidențiale.
- **Prejudecăți față de copiii** din instituții rezidențiale și cu CES, imposibilitatea includerii în școlile generale.
- **Rezistența școlii**, dar și **atitudini excluzive**.
- Rezistența era cauzată de **necunoașterea** de către cadrele didactice a **metodelor de lucru și abordărilor individualizate** cu copiii care au probleme de învățare sau comportamentale.
- Neacceptarea era condiționată de **evitarea unor sarcini, activități în plus**, care solicitau eforturi suplimentare, pregătire în plus pentru individualizarea procesului educațional, cu toate că acest principiu este unul fundamental pentru procesul didactic în general.
- **Societatea** nu era pregătită.
- **Părinții elevilor** din școala din comunitate erau nemulțumiți.

Context: modele si practici existente

- Reorganizarea gimnaziului-internat din or. Cahul în Complexul de servicii sociale (2007-2010).
- Inițierea reorganizării a 3 școli auxiliare de tip internat: Sculeni, r. Ungheni, Albinețul Vechi și Socii Noi, r. Fălești (2009-2010).
- Practicile dezvoltate de câteva ONG, focusate în special pe copii cu dizabilități.

Abordări

- IȘ - un proces continuu și bine pregătit.
- Familia copiilor este o resursă importantă în procesul incluziunii.
- Conexiunea IȘ cu serviciile din comunitate, formînd un sistem integru.
- Implicarea APL în calitate de lider al procesului.
- Includerea în procesul de pregătire a tuturor școlilor din raion.
- Formarea și consolidarea competențelor constituenților implicați în IȘ.
- Utilizarea metodei de „cascadă” în procesul de formare și consolidare a competențelor pentru IȘ.
- Monitorizarea și evaluarea procesului.
- Stabilirea parteneriatelor cu alte ONG-uri.
- Dezvoltarea unor modele de IȘ care acoperă toți copiii din institutiile rezidențiale, nu doar cei cu CES și pun accentul pe aspectul social.

Pregătirea procesului

- Analiza modelelor și practicilor incluziunii existente în țară și la nivel internațional.
- Elaborarea conceptului IȘ:
 - *Modelul social*
 - *Modelul socio-educational*
- Elaborarea programelor de instruire.
- Pregătirea factorilor de decizie.
- Sensibilizarea publicului larg.

Procesul de implementare

- Evaluarea complexă a situației copilului din instituția rezidențială;
- Pregătirea școlilor pentru incluziunea copilului;
- Consolidarea și pregătirea familiei;
- Conlucrarea intersectorială;
- Incluziunea copiilor în școlile din comunitate;

Crearea sistemului de suport pentru IȘ:

- persoana responsabilă din cadrul DÎ,
- persoana cheie responsabilă de IȘ din cadrul școlii,
- echipă intrașcolară,
- cadre didactice de sprijin,
- Centrul de Resurse școlar,
- **din 2013 SAPP.**

Evaluarea complexă a situației copilului din instituția rezidențială:

- ✓ Evaluarea necesităților educaționale și sociale.
- ✓ Evaluarea capacității familiei de a oferi suport copilului în procesul reintegrării și IȘ.
- ✓ Evaluarea școlilor privind competențele în realizarea IȘ.
- ✓ Identificarea serviciilor de suport existente în comunitate.

Pregătirea școlilor pentru incluziunea copilului

- ✓ **Pregătirea copiilor din cadrul școlii**
- ✓ **Pregătirea părinților din cadrul școlii**
- ✓ **Pregătirea PC, CDS din cadrul școlii**
- Instruirea trebuia să abordeze necesitățile și sarcinile care sunt prevăzute de cadrul legal al educației incluzive;
- Accentul în instruire era pus pe formarea abilităților practice bazate pe un cadru teoretic clar;
- Programul de instruire era elaborat astfel încât competențele formate să poată fi dezvoltate în activitatea practică și ulterior extinse și altor persoane implicate în procesul de IȘ și socială, astfel asigurând durabilitatea competențelor;
- Dat fiind faptul, că timpul disponibil pentru instruire era limitat, accentul era pus pe formarea competențelor de bază pe care CDS să le poată aplica în diferite situații practice.

I Modul: Educația Incluzivă: de la aspecte teoretice la cele practice.

- ✓ au cunoscut contextul legal național și internațional al IȘ;
- ✓ au definit conceptul principal al IȘ;
- ✓ au conștientizat importanța IȘ și sociale ale copiilor;
- ✓ au cunoscut tipologia și caracteristicile dizabilităților;
- ✓ au cunoscut esența practicilor incluzive dezvoltate;
- ✓ au cunoscut esența individualizării metodelor de instruire și educație;
- ✓ au conștientizat rolul cadrului didactic și a persoanei de sprijin în procesul incluziv.

II Modul: Probleme și soluții în educația incluzivă

- ✓ au acumulat cunoștințe privind problemele care pot apărea în procesul IȘ;
- ✓ au cunoscut instituțiile care pot fi implicate în soluționarea problemelor apărute la părinți în contextul incluziunii școlare și sociale;
- ✓ au cunosc și aplică metodele de soluționare a problemelor în procesul incluziunii.

III Modul: Mediul educațional și familial incluziv.

Follow-up

- ✓ înțelegerea esenței conceptului cu privire la mediul educațional centrat pe copil;
- ✓ metodologia de organizare a procesului educațional în clasa incluzivă;
- ✓ metodologia de suport a familiilor.

3 module a câte 3 zile, 54 ore

Follow-up

aspecte practice ale lucrului cu copilul în baza PEI și curriculei adaptate sau modificate.

Vizite de studiu în instituții cu practica incluzivă din mun. Chișinău

302 cadre didactice din 151 școli

Consolidarea și pregătirea familiei

- ✓ consolidarea mediului familial și a factorilor protectori din interiorul familiei,
- ✓ consolidarea capacităților părintești,
- ✓ formarea capacității de a depăși situațiile dificile,
- ✓ crearea rețelei sociale a familiei și a capacității acesteia de a oferi suport în perioadele dificile,
- ✓ susținerea în procesul IȘ,
- ✓ înțelegerea rolului în susținerea copiilor proprii în procesul IȘ.

Conlucrarea intersectorială.

Incluziunea copiilor în școlile din comunitate – model social

- Personalul școlilor internat este o resursă pentru susținerea copiilor în procesul IȘ.
- Pregătirea profesorilor din cadrul școlilor comunitare în care vor fi integrați copii.
- Sensibilizarea colegilor de clasă și crearea mediului prietenos.
- Sensibilizarea părinților acestor colegi .
- Conexiune la serviciile comunitare.

Incluziunea copiilor în școlile din comunitate - modelul socio-educational

- Fiecare copil are CDS care ajută în procesul IȘ.
- Echipa intrașcolară împreună cu părinții copilului elaborează PEI care stipulează în baza cărei curricule învață copilul.
- PEI periodic este revizuit, în evidență fiind scoase succesele sau insuccesele copiilor.
- Monitorizarea procesului de incluziune.
- CD și CDS împreună cu părinții ajută copilul în procesul integrării sociale.
- Conexiune la serviciile comunitare.

Consolidarea competențelor SAPP

Monitorizarea și suportul continuu a copiilor incluși în școală.

Rezultate

- Peste **417** persoane formate în EI.
- Peste **358** de copii dezinstituționalizați și încadrați în școală, din ei **299** cu **PEI**.
- Fiecare familie și copil a beneficiat de suport.
- Modele de incluziune școlară dezvoltate.
- Informarea politicilor elaborate prin prisma experiențelor acumulate:
 - Programul de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2011-2020.
 - Structura - model și ghidul de implementare a PEI.
 - Regulamentul de organizare și funcționare a SAAP.

Lecții învățate

- Incluziunea școlară are succes doar în cazul în care este asigurată pregătirea copilului, familiei, școlii.
- Rolul de lider a DÎ în procesul IȘ, factor care a determinat succesul incluziunii.
- Consolidarea tuturor actorilor implicați în IȘ a fost una crucială, schimbând atitudini și dezvoltând competențe profesionale.
- IȘ a fost posibilă doar cu suportul oferit cadrelor didactice pentru pregătirea incluziunii, adaptarea procesului educațional la necesitățile copilului, precum și monitorizarea procesului de adaptare a copilului la școală.
- Selectarea persoanelor potrivite pentru funcția CDS - este una decisivă.

Lecții învățate

- Lipsa sau insuficiența serviciilor specializate pentru copii cu CES, care ar putea complementa EI diminuează efectele acestuia.
- Părinții copiilor au nevoie de susținere.
- Colegii copiilor cu CES pot fi o resursă în susținerea copiilor cu CES.
- Conlucrarea intersectorială favorizează procesul incluziv.
- Incluziunea educațională este mai ușoară în localitățile urbane decât rurale.
- Sinergia dintre inițiativele ONG-lor a contribuit la unificarea eforturilor în elaborarea modelului optim al educației incluzive.

Recomandări

- EI trebuie să fie permanent în vizorul ME, APL, administrației școlii.
- Pentru a stabili necesitățile educaționale a copiilor este necesară o evaluare complexă, care ar permite alegerea metodelor potrivite pentru incluziunea acestor copii și nivelului de suport.
- Procesul educațional din școlile internat, care încă funcționează, trebuie transferat în școlile din comunitate, instituția rezidențială rămânând responsabilă de serviciile sociale în contextul reintegrării copilului în familie și comunitate.